

ETHDIARI

Numerò 74
Dimèrcles 7 d'abriu 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

ES SIRÈNES D'ALERTA S'ENTENEN EN BELGRAD, EN TOT QUE MILOSEVIC MANTEN ERA ARTURADA UNILATERAU DETH HUEC

Es sirènes d'alerta d'atac aèri an tornat a senté-se en Belgrad en catorzau dia de bombardaments dera OTAN. Aquesta escaença se produsís ath madeish temps que comence ua arturada deth huec unilateral au frida peth Govèrn iogoslau de totes es sues accion militars e policiaus en Kosòvo tamb motiu dera Pasca ortodòxa. Aquesta auferça de Milosevic a estat refusada immediatament per EEUU e per Londres. D'auetes hònts aliades afirman qu'era OTAN tanben se manifestarà contra era prepausta de Belgrad, a despiet que, per ara, era postura oficiu ei era de non hèr comentaris. Era violència, era netèja etnica, es crims de guèrra, es execucions, era contunhada violacion des drets umans e es deportacions en massa poderien cessar tamb era arturada demanada peth Govèrn iogoslau s'era OTAN accèpte aguesta demana. Quan hè dues setmanes d'ençà qu'eth secretari generau dera OTAN, Javier Solana, dèc era orde d'atacar plaçaments sèrbis ena Republica Federau de Iogoslàvia entà pr'amor d'evitar ua crisi umanitària que ja ei era mès grèu d'ençà dera Dusau Guèrra Mondiau, era duresa dera intervencion aliada a forçat ath president iogoslau, Slobodan Milosevic, a hèr un primèr pas enquiara paralizacion dera sua fòrça de repression. D'auete costat, es ministres d'Exteriors des dètz-ena païsi aliadi ara OTAN s'amassaràn eth pròplèu deluns en Conselh Atlantic extraordinari en Brussèlles entà analizar era situacion dera crisi de Kosòvo.

DURS ATACS

Es caps militars demorauen tamb impaciència era arribada deth bon temps ena region des Balcans entà començar a trucar tamb duresa es unitats paramilitars sèrbies qu'actúen contra era poblacion civiu. Era fòrça aèria s'a afortit, eth nombre de gessudes aumentèc significatiuament e es objectius militars arthenhudi aumentèren gràcies a qu'es condicions meteorologiques mielhorèren. Maugrat qu'es resultat d'arthenhudi sus era fòrça terrèstra iogoslaua son mendres de çò que se demoraue, coma reconeishec eth naut cap militar aliad David Wilby, er anonci de Belgrad pòt dar a entèner que s'a damnat era capacitat destructiva de Milosevic. Wilby explichèc qu'era activitat contunhe especiauement en oèst de Kosòvo. Era dificultat entà atacar aguestes fòrces se tròbe sustot "ara ora de localizar es unitats e dempús atacà-les tamb rapidesa, tamb era certitud que non provocaram maus colateraus". Per aguest motiu, ara eth nau punt d'esperança des aliadi se centre enes 24 elicoptèrs d'atac *Apache*, qu'auràn era sua basa operativa en Albània e que seràn un complement ara fòrça aèria. Era sua capacitat de moviment e tecnica les permet actuar e accedir dirèctament tàs tropes sèrbies responsables dera massaca contra era poblacion civiu.

MATUTES CHIFRE EN 7.000 ETH NOMBRE DE REFUGIADI QUE PODERIE ACUÉLHER ESPANHA

ETH ministre d'Ahèrs Exteriors, Abel Matutes, a chifrat en lèu 7.000 personas eth numerò de refugiadi albanesokosovars que poderie acuelher Espanha, maugrat qu'a rebrembat qu'era chifra finau ei assubjectida a çò que se decidisse e qu'eth desir d'Espanha ei qu'era majoritat des refugiadi demoren en entorn dera 'província' entà non "hèr eth jòc" a Belgrad. En declaracions abantes deth començament dera session amassa d'Ahèrs Exteriors e Defensa en Congrès, Matutes explichèc qu'era decision se prenerà dempús des

(Contunhe darrèr)

EDITORIAU

I A ESPERIT DE CAMBI EN ARAN?

Toti es que mos botjam observant ce que hèn es administracions, vedem e paupam que i a ua bona moiguda electorau: aué toti es politics son nerviosis perque saben que se i jòguen eth sòn futur, aumens enquiath 2004.

Eth baile Calbetó ei qui ac a mès dificil. A estat fòrça ans en govèrn municipau e se da compde qu'ath sòn torn se respire nerviosisme. Totes aqueres personas qu'auien acordat de paraula ahèrs tamb eth senhor Calbetó, e non i a cap de constància administrativa d'aguesti acòrdi, an pòur que se pèrd 'eth sòn benefactor Pepito' restaràn sense crubar, sense era prebenda prometuda o sense que les agen plaçat ena segura 'gripia' qu'ei era administracion publica. I a tota sòrta de moigudes; inclús i a aberidi que gessen tamb era teoria que "hèta era lei hèta era chicanada" entà artèrher factures, recebuts, deutes reconeishudi, eca., eca. de manèra retroactiva.

Er alcalde Calbetó ei eth primèr de dà-se compde que s'alènde cambi. O non, e tot ei ua illusion nòsta?

Coma minim se respire *cònha*, perque es pietons ac an clar: se i a ua brigada pes carrèrs de Vielha adaugant tamb ua manguèra a pression entà limpiar es carrèrs, non i a docte, auem es eleccions ara cantoada. Eth baile Calbetó dilhèu se cre qu'eth ciutadan de Vielha ei idiòta, e non se da compde qu'aguest maquilhatge de Vielha toti saben qu'ei per interèss electorals. Deman serà caperar es clòts des carrèrs, a londeman que seràn es lumenèrs o es passi de pietons o hèr tota sòrta de demagogia tamb es galhècs e eth Solan.

Decididament ei de besonh un cambi. Mès, i a arrés qu'age era categoria politica der alcalde Calbetó? I a quauque politic des naues generacions tamb 'husta' de politic professionau?

Que i a esperit de cambi e renauacion tamb illusions e naues perspectiues se da clarament en Naut Aran, tamb eth conjunt sociu que se mobilize entara segregacion d'Arties. Deuant deth monopòli urbanistic, deuant dera pòga aunestetat civica de non saber desseparar es interèss publics des privadi, campe tot un fenomèn sociologic que pòt hèr mau de vertat ath baile León. Perque ath delà, es que beuen dera madeisha hònt deth pair gran-alcalde de Vielha non an arren a hèr deuant deth fenomèn dera hemna deth Cesar. Perque era gent ac sap tot e de toti, e li da igual. En cambi, pera tangenta, plan mès vitalistes, mens denunciadors e mès identitaris, gessen es d'Arties que hèn de motor de cambi sense, dilhèu, ne sabèc.

Tot un simptòma que tanben pòt perjudicar ath sindic Barrera. Serà eth senhor Barrera eth primèr dera lista de Castièro e dera Bailia de Vielha simultanèment? Deisharàn de *segundón* ath senhor Perdices; haràn com ac heren tamb Casasayas e ne prescindiràn en darrèr moment?

Eth fenomèn convergent en Aran qu'ei plan interessant; aguest grop ei era ala mès *carca* dera Convergència catalana, fòrça d'eri arribadi tar aranesisme d'un biais tangenciau e qu'an ua administracion producte deth *compadreo*, tan horadada com un hormatge de gruièr. Non i a cap de dia que non observam com quadres e foncionaris qu'aurien d'èster ath servici dera actuau administracion se desmèrquen des sòns caps naturaus e ath delà -es desarregraidi, deth punt d'enguarda der actuau poder- quauqu'uns d'eri an estat metudi peth sindic Barrera o peth sòn equip. Tot açò qu'ei fòrça curiós a dus dies des eleccions: cargues de confiança devien coordinadors o assessors de plantilha tamb quauques promocions fulminantes, coma per exemple quauqua directora de musèu.

Deth punt d'enguarda de país, aguest govèrn se botge sense nòrd e sonque les mancaue er aimat senhor Sans.

Aguest bon matematic, en tot hèr *d'agit-prop* politic a passat de responsable d'organizacion des *unitents* a hèr d'occitanista oficiu convergent e a acabat premanint toti es mèrits qu'eth sindic a de besonh entà agradar ara direccion pujolista.

Mès, a despiet de tanta fidelitat, tard o lèu es convergents auràn de prescindir der 'efècte Sans' perque senon non i aurà cap de nauventut en Aran a qui li interèsse eth missatge convergent. Mès de mil dues centes naues personas en Vielha que pòden votar, que non les interèsse bric eth tèma aranés e non cau ne dider qu'er occitan les sòne a provocacion chinesa, per açò er efècte Sans ei com un "Sant Crist tamb pistòles", tot un truc visuau e emocionau, un missatge totaument divergent.

S'eth senhor Barrera vòt de toti entà engrossir era ola electorau aurà de salvar ena gelèra ar intrepid matematic qu'a hèt ua arma de sectarisme de çò qu'aurie d'èster era politica unitària culturau e lingüistica. Deth nòste punt de vedença -e dit tamb tot respècte- s'enganhe e hè un *flac* favor ara cultura aranésa. Ath delà, dempús dea sua traumática gessuda d'Unitat d'Aran, quauquarrés se cre seriosament que pòt èster er òme pònt, per exemple tamb tèmes culturaus, entre es dues fòrces politiquas mès potentes ena Val?

Convergència d'Aran a un plantèr de politics que non sap pas paupar: seràn ues des generacions deth cambi?

I a convergents que respiren eth cambi?

Mès aguesti convergents açò non ac ven tamb Unitat d'Aran. E dilhèu an rason: es pairs dera pàtria, es 'blossi' tamb sindròma d'estigmatizadi de radicaus an hèt ua campuleta, s'an transvestit e aspiren a gèsser ena fòto tamb eth socialista Borrell. Ja auem perdut eth darrèr 'moïcan'; s'a acabat eth partit nacionalista aranés. Sonque per

(Contunhe darrèr)

E i eth títol d'un libre de Julio Llamazares que venguí de liéger aguesti dies e que des d'aguesta plana voi recomanar ad aqueri que les vengue de gust hèr ua passejada peth Pirenèu des ans cinquanta. Totun non vo'le recomani pas tà que liegésquetz un libre nostalgic ne 'passeïsta'. Non. Aguest ei un libre d'aqueri a on, fòrça d'aqueres persones qu'an viscut aguesta transicion particulara des pòbles dera montanha pirenenca -que va dera desertizacion enquiara massificacion, de penent des zònes e des vals-, ei a díder, toti aqueri que ja en compden quaranta i pòden trobar, dilhèu, tota era sòrta de sensacions e paral·lelismes qu'a jo m'a suggerit era sua lectura, se ben, es mès joeni i reconeisheràn tanben un paisatge uman qu'era prosperitat e eth desvolopament a convertit en anecdòta. Llamazares, aragonés e neishut en un pòble que moric en aqueri ans deth *desarrollisme*, mos amie adre-

tament pera cara mès crua e descarnada dera soletat. Non solet coma drama personalizat, que tanben, senon que s'intèrne en aqueth domini ath quau ne didem pòble, tèrra... Ei a díder, aqueth bocin de país a on ua familia dèishe hicar es arraïcs e a on es sudors des generacions e generacions amaren uarts e tèrres e suenhen bòrdes e cases. Ei en aguest mon petit des nòsti pòbles de montanha pirenenca a on Llamazares, tot seguint era vida, o mielhòr dit era mòrt d'Anielle, un petit pòble aragonés, mos retrate es cares dera soletat qu'artenhec eth darrèr poblant d'un d'aguesti mons bastit pendent sègles e condemnat ath desbrèmbe e ara mòrt. Liéger a Llamazares en *Lluvia amarilla* ei ua bona manèra de préner consciéncia de çò qu'a passat e passe encara en molti pòbles pirenencs e, ath madeish temps, aguest libre ajude a interiorizar es meteorics cambis des societats de montanha.

Es aranesi podem retrobar en aguest libre quauque paral·lelisme damb eth Montgarri que se despoblèc definitivament a finaus des cinquanta. O, dilhèu, en aqueri d'auti pòbles que risquen, d'ací a quauques annades de demorar tanben desèrti o despobladi. Tanplan, qu'eth drama deth despoblament pirenenc a estat, en cèrta manèra, era mòrt d'ua civilizacion, d'ua cultura que pendent sègles auie premanit era sua gent tà combàter adversitats e penúries. Ua societat rigida enes sues estructures, qu'auien de gestionar escassi recorsi e, totun, non poded resistir er embat dera television e dera lauadora automatica. Ei evident qu'es cambis an estat tà mielhòr e qu'aué toti aqueri qu'abandonèren prats e tèrres tà auer un lòc de trebalh ben pagat aulhós dera casa pairau, non regrèten de tornar, perque enes viles an trobat aquerò que mancaue enes petiti pòbles, enes quaus era modernitat non pòt circular per carretères

qu'encara aué son estretes e dangiroses. Llamazares non sage de jutjar, com tanpòc ei era voluntat d'aguest article, aquera realitat dura e hlageranta, simplament la explique e, ara fin, ath lector li demore eth prètzhet de paí-la. A jo, m'a quedat era sensacion, e er article qu'escriuie ager Pepita Caubet en aguest diari m'ac confirme, qu'eth prètz deth progrès ei fòrça costiu; tant, que pòt acabar damb çò de pòc que mos quede de tot aqueth mon e aquera cultura qu'a conviscut damb nosati enquia ara. Adaptà-mos ar internet e as tempsi dera globalizacion, sabent salvar tàs naues generacions aquera dignitat vielha com es pèires des nòstes glèises que se condensauè en nòm dera família, o en respècte ath valor dera tèrra, ei un rèpte de futur. O dilhèu sonque ua utopia romantica?

Francés Boya Alòs

**ERA SÈU D'URGELH DEMANE AJUDES
EUROPÈES QUE TANHEN ARA VAL D'ARAN**

Er Ajuntament dera Sèu d'Urgelh, per miei der Institut de Formació Continuada Les Heures, dera Fundació Bosch i Gimpera (Universitat de Barcelona), a elaborat un projècte entà determinar es besonhs de formacion laborau enes parçans deth Naut Pirenèu. Aguesta iniciatiua, qu'aurie un còst globau de 49 milions de pessetes, poderie èster incluidada ena convocatòria d'enguan dera Fundació per a la Formació Continuada (Forcem). Era sollicitud de finançament a rebut er aval de 22 entitats e empreses dera Sèu e es sòns entorns, qu'arremassen en totau mès de 600 treballadors. D'aute costat, se prevè qu'era resolucio dera Forcem sus era

acceptacion deth projècte se coneisherà en mes de junhsèga que ven e s'aplicarà -en cas de responsa positiua- pendent eth dusau semèstre d'enguan. Eth projècte arremasse eth territòri deth Naut Pirenèu catalan e occitan: Naut Urgelh, Nauta Ribagòrça, Cerdanha, Palhars Jussà, Palhars Sobiran e Val d'Aran. Eth sòn objectiu fonamentau, segontes s'explique ena memòria, qu'ei "**assegurar er accés entara formacion laborau e contunhada des petites e mejanes empreses dera zòna**", atau com era mielhora des sues capacitats professionaus. Era memòria, qu'a redactat era Fundació Bosh i Gimpera, rebrembe qu'eth Naut Pirenèu -com toti es airaus montanhosi

d'Euròpa- "**se tracte genericament d'un airau pòc desvolopat en çò que tòque ara dotacion d'infrastructures, servicis e auffera d'aucupacion e de formacion laborau en generau**", tamb ua preséncia importanta de microempreses e petites empreses en un miei rural e de montanha. Eth projècte a un caractèr multisectoriau -comèrc, torisme, agricultura e ostalaria- e compde tamb un perfil d'empreses qu'an de besonh actualizà-se e reconverti-se, tamb dificultats entà mantier era aucupacion e en fòrça cassi implicades en procèssi d'adaptacion a normatiues mieiambientaus o sanitàries.

**MATUTES CHIFRE EN 7.000 ETH NOMBRE DE REFUGIADI QUE PODERIE ACUÉLHER ESPANHA
(CONTUNHACION)**

convèrtes que mantierà tamb es sòns omològs dera Union Europèa deman dijaus, moment en quau se fixarà ua "forquilha plan aproximada". Eth ministre precisèc qu'era chifra se plaçarà "ath torn des 7.000, mil mès, mil mens", maugrat que tostemp depenent de çò que decidisquen es Quinze e der "enfocament que se dongue ath tèma des refugiadi". Comentèc qu'ath delà ei possible qu'eth Conselh dera OTAN s'amasse era pròplèu setmana entà determinar "eth tractament tath problèma des refugiadi". De hèt, Matutes coincidic tamb era comissària europèa d'Ajuda Umanitària, Emma Bonino, que cre qu'eth despartiment deth lèu miei milion de refugiadi que s'acorròpen en Macedònia, Albània e ena termièra de Kosòvo suposarie "hè-li eth jòc" ath president dera Republica Federau de Iogoslàvia, Slobodan Milosevic, ena sua "politica de deportacion des kosovari dehòra deth territòri". En aguest sentit precisèc que, en quinsevolh cas, eth traslat de refugiadi tà paísi dera Union Europèa serie "atermiat e entà un periòde de temps limitat", e entad aqueri que se tròben en ua situacion que justifique màgers atencions, coma mainatges o malauti. Pendent era comparicion, Matutes hiegec qu'era estratègia deth Govèrn espanhòu ei conciliar es politiques d'ajuda en terren e de solidaritat d'acuelhuda, tamb era finalitat de, seguint es intencions dera OTAN, perméter qu'era màger part des refugiadi "poguen demorar en entorn tamb un maximom d'ajuda". "Es refugiadi e desplaçadi an de tornar tàs sues cases", hiegec.

**EDITORIAU
HI HA ESPERIT DE CANVI A ARAN?
(CONTUNHACION)**

mercantilisme electorau, entà arténher es vòts dera immigracion, entà véncer ath convergent e jubilar ath cacic, s'an vestit de *lagarterana*. Toti ac an entenut? Se guanhen quauque bocin de pan electorau, suposam que tornaràn a senté-se aranesi militants e profitarán eth ressòrt deth poder entà hèr país; mès se pèrden qu'auràn perdut "eth bò e es tringòles" e alavetz coma partit socialista de Múrcia ja pòden recitar es classic espanhòus e deishà-se de mossens Condons. Eth nacionalisme militant aranés aué a demorat orfe de direccion politica. Mès çò de petjor ei que ja non i a '*arena* politica' pròpria d'Aran; tot, a compdar d'ara, se viurà en clau catalana o espanhòla. Unitat d'Aran a hèt ua apòsta plan arriscada e deuen auer fòrça donades de que guanharàn parcèlles de poder, perque senon restaràn com uns irresponsables qu'an la-

pidat er auviatge politic nacionalista aranes deth nòste país. Es de Barrera depenen de Pujol; es de Medan depenen de Maragall; es de Calbetó depenen de Duran; es deth PP dirèctament de Madrid; eth Grèmi d'Ostalaria depen de Lhèida, era Cramba de Comèrc ei ua delegacion tanben de Lhèida, era estacion de Baqueira a er èish de poder tanben dehòra; e atau organizacions, entitats o associacions ua darrèr dera auta, toti depenen de dehòra. Dilhèu demoraram com uns ingenús, mès auem de besonh creir en un Aran liure, capable de botjà-se sense depenències, capable de dar ua responsa a tot aguest esperit de cambi que, aué per aué, se paue en toti es cornèrs deth país. Segur que non mos falhen es nòsti politics?

AGUEST EI UN ESPACI A ON I PÒT AUER ETH SÒN ANONCI. TRUCATZ-MOS E MOS L'ENCOMANATZ, NOSATI LI HARAM ERA COMPOSICION GRAFICA, ERA TRADUCCION E TOT AQUERÒ QUE CALGUE, PETH MADEISH PRÈTZ. CADA MODUL (6,8 cm x 5 cm) A UN PRÈTZ DE 3.000 PESSETES MÈS IVA. TELEFON 973 64 17 72

Edite ETH DIARI
Familia Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Euròpa des Pirinèus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manel Vidal
llocau num. 5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Editor e director: Joan-Ramon Colomines-Companys.
e-mail: jrcc@apdo.com

Informatica e dessenh: Marc Colomines i Nadal.

Equip de correctors: Xavier Gutierrez.

Equip comerciau: Ramon Agulló i Teixidor.

Impression: Xerox's Document Center 220 ST d'ETH DIARI
en Vielha. Tirada: 1000 exemplars.